

“कोरोनाविषाणोः कारणात् अस्मिन् वर्षे परीक्षाभागद्वये आयोजयिष्यते।

प्रथमसत्रीया परीक्षा

(बहुविकल्पात्मकाः प्रश्नाः)

अनुप्रयुक्तव्याकरणम्	1. सन्धिः – पाठ्यपुस्तके प्रयुक्तपदानां सन्धिविच्छेदः सन्धिकरणं च। स्वरसन्धिः – गुणः, वृद्धिः, यण्, अयादि। व्यञ्जनसन्धिः – श्चुत्वम्, जश्त्वम्, अनुस्वारः, परसवर्णः। विसर्गसन्धिः – उत्त्वम्, रुत्वम्, लोपः, विसर्गस्थाने स्, श्, ष्। 2. प्रत्ययाः – क्त, क्तवतु, तव्यत्, अनीयर्। 3. शब्दरूपाणि – विभक्त्यनुसारं वाक्यप्रयोगः। अजन्ताः – बालक, फल, रमा, कवि, मति, वारि, नदी, शिशु, धेनु, मधु, पितृ, मातृ, एवं समानान्तरप्रयोगाः। हलन्ताः – राजन्, भवत्, आत्मन्, विद्वस् एवं समानान्तरप्रयोगाः। सर्वनामानि- सर्व, तत्, किम्, इदम्, (त्रिषु लिङ्गेषु) अस्मद्, युष्मद्। 4. धातुरूपाणि – लट्, लृट्, लोट्, लङ्, विधिलिङ् इति पञ्चलकारेषु अधोलिखितधातूनां वाक्येषु प्रयोगः। परस्मैपदिनः – पठ्, लिख्, ज्ञा, दा, कुध्, भू, गम्, पा, स्था, दृश्, अस्, श्रु, नृत्, स्पृश्, कथ्। आत्मनेपदिनः – लभ्, सेव्, याच्। (केवलं लट्-लृट्-लङ् लकारेषु) 5. उपपदविभक्तिप्रयोगः 6. सामान्यं वाच्य-परिवर्तनम् (लट्-लकारे) 7. अशुद्धि-संशोधनम् (लिङ्ग-वचन-पुरुष-विभक्ति-कालाधारितम्)
पठित-अवबोधनम्	8. भाषिककार्यम् – (पाठान् अधिकृत्य) (i) विशेषण-विशेष्यपदचयनम् (ii) वाक्ये कर्तृक्रिया-पदचयनम्

	(iii) पर्याय=विलोम-पदचयनम् 9. प्रदत्तपङ्क्तिषु प्रसङ्गानुसारं पदानाम् अर्थचयनम् ।
संस्कृत-साहित्येतिहासस्य सामान्यः परिचयः	10. संस्कृतभाषायाः उद्भवः विकासश्च 11. वैदिकसाहित्यम् (वेदाः, ब्राह्मण-आरण्यकानि, उपनिषदः, वेदाङ्गानि) 12. रामायणम्, महाभारतम्, पुराणानि च

पुस्तकम् – भास्वती - प्रथमो भागः (पाठ्यपुस्तकम्)

प्रथमसत्रीयायै परीक्षायै निर्धारिताः पाठाः –

भास्वती - प्रथमो भागः		संस्कृतसाहित्य-परिचय	
पाठसङ्ख्या	पाठनाम	अध्यायसङ्ख्या	अध्यायनाम
प्रथमः पाठः	कुशलप्रशासनम्	प्रथम अध्याय	संस्कृत भाषा –उद्भव एवं विकास
तृतीयः पाठः	सूक्तिसुधा	द्वितीय अध्याय	वैदिक साहित्य
पञ्चमः पाठः	वीरः सर्वदमनः	तृतीय अध्याय	रामायण, महाभारत एवं पुराण
षष्ठः पाठः	शुकशावकोदन्तः		

प्रथमसत्रान्तर्गतम् आन्तरिक-मूल्याङ्कनम्

(अङ्काः -10)

- ❖ छात्राणां विविध-जीवनकौशलानां विकासः।
- ❖ छात्राः समाजस्य विविध-समस्याः ज्ञात्वा समाधाने समर्थाः स्युः।
- ❖ गवेषणात्मक-चिन्तनशक्तेः विकासः।
- ❖ संस्कृत-जगतः समस्यानां सम्मुखीकरणम् ।
- ❖ छात्राणां सृजनात्मकक्षमतायाः विकासः।
- ❖ श्रवण-भाषण-पठन-लेखनकौशलानां विकासः।
- ❖ आत्मविश्वासस्य संवर्धनम्।

क्र. सं.	गतिविधयः	उदाहरणानि	अङ्काः	निर्देशाः	मूल्याङ्कनबिन्दवः
1	श्रवण- भाषण- कौशलम्	❖ कथा ❖ संवादः/वार्तालापः ❖ भाषणम्	05	❖ छात्राः कामपि कथां श्रावयितुं शक्नुवन्ति ।	❖ उच्चारणम् ❖ शुद्धता ❖ समयबद्धता

		❖ नाटकम् ❖ वार्ता: ❖ आशुभाषणम् ❖ वार्तावलि: (समूहचर्चा) ❖ संस्कृतगीतानि ❖ श्लोकोच्चारणम्		❖ शिक्षकः कमपि विषयं सूचयित्वा परस्परं संवादं कारयितुं शक्नोति। ❖ दूरदर्शने वार्तावली इत्याख्यः संस्कृतकार्यक्रमः प्रसारितः भवति तं द्रष्टुं छात्राः प्रेरणीयाः। ❖ श्रवण-कौशल-मूल्याङ्कनाय शिक्षकः स्वयम् अपि कथां श्रावयित्वा ततः सम्बद्ध-प्रश्नान् प्रष्टुं शक्नोति ❖ वर्षे न्यूनातिन्यूनं त्रयः गतिविधयः कारणीयाः तेषु सर्वोत्तमाः अङ्काः ग्राह्याः। ❖ विवरणं सप्रमाणं सुरक्षितं स्थापनीयम् ।	❖ प्रस्तुतीकरणम् ❖ आरोहावरोह-गतियति-प्रयोगः
2	लेखन- कौशलम्	❖ विविधविषयान् आधृत्य मौलिक- लेखनम् ❖ यथा- माता, पिता, गुरुः, पर्यावरणम्, विद्या, योगः, समयस्य सदुपयोगः, शिक्षा, अनुशासनम् इत्यादयः । ❖ शैक्षिकभ्रमणस्य संस्कृतेन प्रतिवेदन- लेखनम् । ❖ दैनन्दिनीलेखनम् । ❖ सङ्केताधारितं कथालेखनम् । ❖ श्रुतलेखः	05	❖ छात्राः यथाशक्यं कक्षायामेव लेखनकार्यं कुर्युः । ❖ अत्र पञ्जिका-निर्माणम् अपि कारयितुं शक्यते। ❖ विवरणं सप्रमाणं सुरक्षितं स्थापनीयम् ।	❖ विषय-सम्बद्धता ❖ शुद्धता (विशेषतः पञ्चमवर्णस्य प्रयोगः) ❖ समयबद्धता ❖ सुलेखः ❖ प्रस्तुतीकरणम्

अवधातव्यम् –

1. उपर्युक्त- गतिविधयः उदाहरणरूपेण प्रदत्ताः सन्ति। एतदतिरिच्य एतादृशाः अन्यविषयाः अपि भवितुमर्हन्ति।

संस्कृतपाठ्यक्रमः (केन्द्रिकम् - कोड नं. 322)

कक्षा –एकादशी (2021 - 22)

द्वितीयसत्रीया परीक्षा

(वर्णनात्मकाः प्रश्नाः)

अपठित – अवबोधनम्	1. 80-100 शब्दपरिमितः एकः सरलः अपठितः गद्यांशः । प्रश्नवैविध्यम् ➤ एकपदेन उत्तरम् ➤ पूर्णवाक्येन उत्तरम् ➤ समुचितशीर्षकलेखनम् ➤ वाक्ये कर्तृक्रिया-पदचयनम्, सर्वनामस्थाने संज्ञाप्रयोगः, विशेषण- विशेष्य/पर्याय /विलोमादिचयनम्
रचनात्मकं कार्यम्	2. औपचारिकम् अनौपचारिकं पत्रम्/प्रार्थनापत्रम् (मञ्जूषायाः सहायतया पूर्णं पत्रं लेखनीयम्) 3. लघुकथा (मञ्जूषायाः साहाय्येन रिक्तस्थानपूर्ति-माध्यमेन)/वार्तालापे एकपक्षपूरणम् 4. हिन्दीभाषया आङ्ग्लभाषया वा लिखितानां पञ्चसरलवाक्यानां संस्कृतभाषया अनुवादः ।
पठित – अवबोधनम्	5. गद्यांशम् अधिकृत्य अवबोधनात्मकं कार्यम् प्रश्नप्रकाराः – एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि। 6. पद्यांशम् अधिकृत्य अवबोधनात्मकं कार्यम् प्रश्नप्रकाराः – एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि। 7. नाट्यांशम् अधिकृत्य अवबोधनात्मकं कार्यम् प्रश्नप्रकाराः – एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि। 8. भावार्थलेखनम् (मञ्जूषायाः सहायतया रिक्तस्थानपूर्तिः) 9. प्रदत्तेषु अन्वयेषु रिक्तस्थानपूर्तिः 10. प्रदत्तवाक्यांशानां सार्थकं संयोजनम् ।

वार्षिकपरीक्षायै निर्धारिताः पाठाः

पाठसङ्ख्या	पाठनाम
अष्टमः पाठः	सङ्गीतानुरागी सुबुध्णः
नवमः पाठः	वस्त्रविक्रयः
दशमः पाठः	यद्भूतहितं तत्सत्यम्
एकादशः पाठः	स मे प्रियः

द्वितीयसत्रस्य परीक्षान्तर्गतम् आन्तरिक –मूल्याङ्कनम् (अङ्क -10)

- ❖ छात्राणां विविध-जीवनकौशलानां विकासः।
- ❖ छात्राः समाजस्य विविध-समस्याः ज्ञात्वा समाधाने समर्थाः स्युः।
- ❖ गवेषणात्मक-चिन्तनशक्तेः विकासः।
- ❖ संस्कृत-जगतः समस्यानां सम्मुखीकरणम् ।
- ❖ छात्राणां सृजनात्मकक्षमतायाः विकासः।
- ❖ श्रवण-भाषण-पठन-लेखनकौशलानां विकासः।
- ❖ आत्मविश्वासस्य संवर्धनम्।

क्र. सं.	गतिविधिः	उदाहरणानि	अङ्काः	निर्देशाः	मूल्याङ्कनबिन्दवः
1	परियोजना-कार्यम्	❖ मिथ्यावार्तायाः (Fake News) दुष्प्रभावाः। ❖ अध्ययने अन्तर्जालस्य उपयोगिता ❖ संस्कृतं व्यवहारभाषां कर्तुं समस्याः समाधानञ्च । ❖ “सोशलमीडिया” इत्यस्य सदुपयोगः।	10	❖ सत्रारम्भे एव विषयः सूचनीयः। ❖ आवर्ष छात्राः एतेषु विषयेषु अध्ययनं कुर्युः। ❖ शिक्षकेण समये समये परियोजना- कार्यस्य प्रगतिः ज्ञातव्या छात्राणां च मार्गदर्शनं करणीयम्।	❖ मौलिकता ❖ विषयसम्बद्धता ❖ शुद्धता ❖ समयबद्धता ❖ प्रस्तुतीकरणम्

		❖ भारतीयसंस्कृतौ वैज्ञानिकचिन्तनम् । ❖ स्वक्षेत्रे जायमानस्य प्रदूषणस्य कारणानि समाधानञ्च । ❖ स्वक्षेत्रे स्वच्छभारता-भियानस्य स्थितिः। ❖ संस्कृताध्ययनं प्रति छात्राणाम् उदासीनतायाः कारणानि तन्निराकरणोपायाश्च। ❖ आयुष्मद्भारतम् ' इति सर्वकारीययोजनाविषये लाभार्थिनां जागरूकतायाः विश्लेषणम् ।		❖ कदाचित् छात्राः संस्कृतेन लेखितुं कष्टमनुभवन्ति तदा शिक्षकेण साहाय्यं करणीयम् । ❖ परियोजनाकार्याणां विवरणं सप्रमाणं सुरक्षितं स्थापनीयम् । ❖ परियोजनाकार्याणि संस्कृतेन एव भवेयुः ।	
--	--	---	--	---	--

अवधातव्यम् –

1. उपर्युक्त-परियोजनाकार्याणि उदाहरणरूपेण प्रदत्तानि सन्ति। एतदतिरिच्य एतादृशाः अन्यविषयाः अपि भवितुमर्हन्ति ।

पुस्तकानि –

भास्वती प्रथमो भागः (पाठ्यपुस्तकम्) रा शै अनु प्र परि द्वारा प्रकाशितम् ।

व्याकरणसौरभम् (संशोधितसंस्करणम्) रा शै अनु प्र परि द्वारा प्रकाशितम् ।

रचनानुवादकौमुदी कपिलदेवद्विवेदीलिखितम् विश्वविद्यालयप्रकाशनम् वाराणसी

संस्कृतसाहित्यस्य परिचयः (संशोधितसंस्करणम्) रा शै अनु प्र परि द्वारा प्रकाशितम्

वेदपारिजातम् (अतिरिक्ताध्ययनार्थम्) रा शै अनु प्र परि द्वारा प्रकाशितम्
